

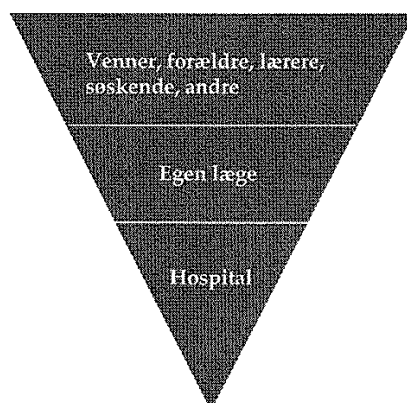
8 Hvad kan der gøres?

mordstanker. De unge kan desuden henvende sig til praktiserende læge, på sygehus eller hospital.

Hovedparten af de unge, som taler med nogen *før* den selvskadende adfærd, taler primært med deres venner (figur 10) – et forhold der har været uændret siden 2002. Det er absolut et mindretal, som har været i kontakt med telefonrådgivning, krise- eller rådgivningscenter. Det er de færreste, som henvender sig til egen læge, til sygehus eller hospital.

Væsentlige begrundelser for, at de ikke søger kontakt, er, at de ikke vil belaste familien med egne problemer, og at de frygter at blive afvist.

Figur 10. Kontakt før den selvskadende adfærd

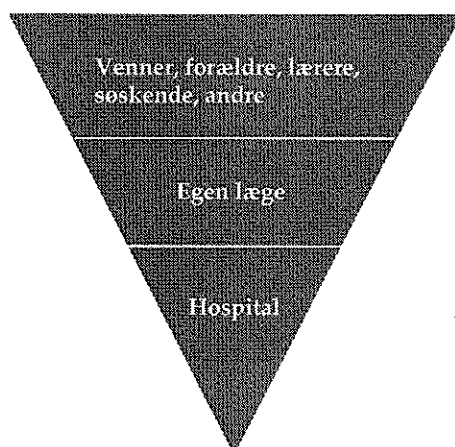

Kontakt *efter* den selvskadende handling

Undersøgelsen af eleverne i folkeskolen (ibid.) viser at et flertal ikke har talt med nogen eller søgt hjælp *efter* selvskaden. En anden stor spørgeskemaundersøgelse blandt unge i de gymnasiale uddannelser (Zøllner og Jensen, [II] udgives 2009) viser, at ca. en tredjedel ikke søgte hjælp *efter* deres selvmordsforsøg.

De unge i folkeskolen, som har talt med nogen, har primært søgt hjælp blandt de nære relationer. De unge i de gymnasiale uddannelser har ligeledes primært talt med venner/veninder eller kæreste og primært på eget initiativ (figur 11). Den viden, vi har, viser, at kun et mindretal kommer i kontakt med hospital som følge af den selvskadende handling, herunder selvmordsforsøg. Begrundelserne herfor kan være mange. Det afhænger bl.a. af, hvor alvorlig den selvskadende handling er, hvem der er omkring den unge og afstanden til hospital eller sygehus. Desuden afhænger kontakten til hospital også af den metode, den unge har anvendt. Overdosis af piller, forsøg på at hænge sig, drukne sig eller skære sig kan føre til bevidstløshed og dermed hurtig reaktion i form af kontakt til sygehus. Men overdosis af fx Panodil fører ikke nødvendigvis til kontakt til sygehus samme dag, idet der kan gå flere dage før den unge bliver så alvorligt syg, at vedkommende kommer under behandling.

Figur 11. Kontakt efter den selvskadende adfærd

Tidlig forebyggende og sundhedsfremmende indsats

En tidlig indsats kan være sundhedsfremmende, forebyggende arbejde i det daglige miljø, hvor de unge er omgivet af venner, hvor de er blandt voksne, som samarbejder med forældrene om den unges trivsel.

Alle forældre til unge i teenage-alderen er fælles om gennem skole-hjemsamarbejde at indgå i overvejelser om "det gode teenageliv". En lang række spørgsmål og problemer er naturlige at debattere fra 7. klassetrin (alkohol, rygning, etiske overvejelser om påklædning, aftaler om fester osv.). I debatterne om det gode teenageliv kan der indgå opsporing af tegn på mistrivsel eller "ondt i livet".

Såvel tanker om spiseforstyrrelser som tanker om selvskade (at snitte sig, spise for mange piller osv.) kommer til udtryk ved en række fællestræk.

- Social isolation
- Lavt selvværd
- Følelsen af ensomhed
- Vedvarende tristhed, angst eller vrede

Mistrivsel og tanker om at skade sig selv *behøver* ikke at udvikle sig til handling. Afgørende er det, at der reageres på de tegn, som iagttages af den voksne.

Hvorfor basere en tidlig indsats i uddannelsesinstitutionerne?

En af de mest kompetente forskere inden for unges selvskadende adfærd (K. Hawton) peger i bogen *By Their Own Young Hand* (2006) på, at en gennemgang af den internationale litteratur om unges selvskadende adfærd viser, at mange forhold er skole-relaterede. Det kan fx dreje sig om den unges faglige vanskeligheder, stor fraværsprocent

og negativ holdning til skolen og til skolearbejdet. Fra de danske undersøgelser ved vi desuden, at mobning i skolen er en meget belastende faktor for unges selvskadende adfærd.

Der er særligt tre hovedbegrundelser for, at en tidlig sundhedsfremmende og forebyggende indsats bør foregå i uddannelsesinstitutionerne.

- Tanker om selvskadende adfærd og selvskadende adfærd er almindeligt i skolealderen
- Unge er naturligt samlet i skolerne og i uddannelsesinstitutionerne, således at intervention og evaluering kan udføres under hensyn til cost-benefit.
- Skoler og uddannelsessteder er gode steder for sundhedsfremme og forebyggelse, fordi de unge i større udstrækning søger hjælp der end hos læger, psykologer og på hospitaler uden for skolen.

Strategi

En strategi for forebyggelse af selvskadende handlinger må tage udgangspunkt i metoder til lokalisering af de sårbare unge. I undersøgelser fra Center for Selvmordsforskning peges på en generel sårbarhedsprocent på 30 – 32 % af de unge (Zøllner, 2002). Traditionelt ser vi på, hvad det omgivende netværk kan yde den sårbare unge af assistance, og det vil altid være væsentligt, at *de voksne* tager deres del af ansvaret for den unges trygge opvækst. Ses problematikken ud fra et sundhedsfremmende synspunkt, vil indsatsen endvidere være at kvalificere unge til selv at mestre livets udfordringer.

Lokalisering af sårbare unge

Center for Selvmordsforskning har i en årrække forsket i og videreudviklet et undervisningskoncept fra New Zealand kaldet Travellers. Center for Selvmordsforskning har benyttet lokaliseringsteknikker i forbindelse med dette arbejde og er nået frem til en effektiv elektronisk interviewmetode, afprøvet i folkeskolen og i de gymnasiale uddannelser.

Metoden er valgt med henblik på at opfange flest muligt beskyttende og belastende faktorer som grundlag for den videre forskning, samt at lokalisere de unge, som er sårbare.

Metoden omfatter:

- Spørgeskemaundersøgelse
- Interviewundersøgelse

Undersøgelsen foregår i de folkeskoler og på de gymnasier, som har indvilliget i at medvirke. Spørgeskemaet er bygget op omkring sårbarhedstemaer baseret på elevens egen opfattelse af spisevaner/-forstyrrelser, skolegang, alkoholforbrug, selvskadende adfærd, selvmordstanker, værdier samt generel livsopfattelse.

Sårbarhed defineres ud fra otte mulige indikatorer, afdækket gennem spørgsmålene i spørgeskemaet: Skoleskift; egenvurdering af trivsel; følelser og selvværd; livsbegivenheder; behov for hjælp; overvejet selvskade; forsøgt selvskade og spiseforstyrrelser.

Indsats

Travellers er et gruppeundervisningsforløb, hvis grundtema er, at unge mennesker skal lære at håndtere de vanskeligheder, de kommer ud for. De skal udvikle tillid til, at de kan klare sig selv og klare sig godt. Der fokuseres på at styrke og forstærke de unges ressourcer og indsigt, og ikke på problemer og underskud.

Navnet Travellers betyder "rejsende" og giver associationer til udfordringer og forandringer, hvad der almindeligvis knytter sig til oplevelser, overvindelse af forhindring og nye horisonter.

De udvalgte unge mødes i et velstruktureret gruppeforløb, der strækker sig over 8 gange af ca. 1½ times varighed. Grupperne består af ca. 6 til 8 deltagere og bliver ledet af uddannede Travellers-vejledere.

Afgørende er det, at Travellers *ikke er terapi*, men *undervisning i indsigt og mestring*.

Travellers støtter målrettet de unge mennesker i at finde, udvikle og tilegne sig de fornødne ressourcer, som kan hjælpe dem til at navigere gennem forandringer og derved rejse mere sikkert gennem livet.

Målet med Travellers er at give den unge mulighed for

- at reflektere over hidtidige erfaringer med at være samfunds- og familiemedlem, at finde mening med rollernes og dagligdagens almindelige udfordringer
- at finde nyttige måder at tænke og handle på i stressende situationer og derved udvikle strategier til at mestre vanskeligheder, forhindringer og udfordringer, hvilket efterfølgende giver erkendelse af eget selvværd
- at gøre unge bedre i stand til at danne netværk og søge hjælp og støtte udefra, hvis/når det er nødvendigt.

Det vil være muligt for samtlige kommuner i Danmark at indgå i et samarbejde med Center for Selvmordsforskning om dette arbejde. Første skridt er en konference, som afholdes i oktober 2009.

Rådgivning og behandling

Rådgivning og behandling kan styrkes.

Livslinien fungerer som telefonrådgivning for selvmordstruede, og forebyggelsescentrenes helt konkrete opgave er behandling af selvmordstruede – det varierer lidt fra center til center, hvem man modtager i behandling: nogle forudsætter, at der ligger et selvmordsforsøg forud for henvendelsen til centret, mens andre også modtager klienter på baggrund af selvmordstanker.

Henvendelse til centrene kræver henvisning fra kommunale sagsbehandlere, egen læge, skadestuemodtagelserne. Der findes forebyggelsescentre i Region Hovedstaden (København), Region Sjælland (Nykøbing Falster), Region Syddanmark (Odense), Region Midtjylland (Århus) og Region Nordjylland (Aalborg).

De praktiserende læger kan gennem undervisning få indsigt i de unges tanker og dermed bidrage til en sundhedsfremmende og forebyggende indsats. Vigtigt er det, at der sættes ind før de unge bliver så syge, at de skal indlægges på sygehus eller hospital. Det er ofte lange forløb og kræver meget af den unge også efterfølgende at afslutte en uddannelse og komme videre i livet.

Litteratur

A

Agerbo, Esben; Nordentoft, Merete and Mortensen, Preben Bo: Familial, psychiatric, and socioeconomic risk factors for suicide in young people: nested case-control study. *British Medical Journal*, vol. 325, 2002, 74

Agerbo, Esben; Nordentoft, Merete og Mortensen, Preben Bo: Selvmord blandt unge – familiemæssige, psykiatriske og socioøkonomiske risikofaktorer. *Ugeskrift for læger*, 2002, 164: 5786-90

Antonovsky, Aaron: *Hälsens Mysterium*. Bokförlaget Natur og Kultur, 1991

B

Bille-Brahe, Unni; Jessen, Gert og Andersen, Karin: Selvmord og selvmordsforsøg blandt børn og unge. Rapport nr. 6, Center for Selvmordsforskning, 1995

Bjerke, Tore: Selvmord og selvmordsforsøk blant unge. Trondheim, 1991

Bjerke, Tore; Svarva, Kyrre og Stiles, Tore: Selvrapporterte suicidale tanker og handlinger blandt studenter. *Nordisk psykologi*, 44, 1992, 144-151

C

Christiansen, Erik: Selvmordsforsøg – en overlevelsesanalyse. Faktaserien nr. 17. Center for Selvmordsforskning, 2005

D

Damsted, P.; Petersen, D.; Bilenberg, N. og Hørder, K.: Suicidaladfærd i en klinisk population af 12-17-årige med spiseforstyrrelser. Ugeskrift for Læger, 168 (44), 2006, 3797-3801

E

Ejdesgaard, Bo og Zøllner, Lilian: Selvmordsadfærd blandt etniske minoriteter i Danmark, Center for Selvmordsforskning, udgives i 2009

Emborg, Charlotte: Dødelighed og årsager til død hos patienter med spiseforstyrrelser i Danmark, 1970-1993. Ugeskrift for Læger, 2001, 3476-3481

G

Grøholt, Berit: Unge og gjentatte selvmordsforsøk. Suicidologi. Årg. 12. NR 3. 2007, 8-11

Grøholt, B.; Ekeberg, Ø.; Wickstrøm, L. and Haldorsen, T.: Youth suicide in Norway 1990-1992. A comparison between children and adolescents completing suicide and age and gender matched controls. Suicide and Life-Threatening Behaviour; 27, 1997, 250-63

Grøholt, Berit: Selvmord og selvmordsforsøk blandt unge innvandrere. Suicidologi, årg. 7, nr. 2, 2002, 15-16

Grøholt, B.; Ekeberg, Ø.; Wickstrøm, L. and Haldorsen, T.: Young suicide attempters: a comparison between a clinical and an epidemiological sample. The Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 39 (7), 2000, 868-75

Grøholt, B.; Ekeberg, O.: Prognosis after suicide attempt: mental health, psychiatric treatment and suicide Attempts in a nine-year follow-up study. *Suicide and Life Threatening Behaviour*, 39 (2), 2009,125-36

H

Hawton, K.; Rodham, K. with Evans, E.: *By Their Own Young Hand: Deliberate Self Harm and Suicidal Ideas in Adolescents*. Jessica Kingsley Publishers: London, 2006.

Heino, Riittakertu; Rimpelä, Matti; Martunnen, Matti and Rantanen, Päivi: Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *British Medical Journal*, 1999, 348-351

Helweg-Larsen, Karin; Kjøller, Mette; Juel, Knud; Sundaram, Vanita; Laursen, Bjarne; Kruse, Marie; Nørlev, Jeanette og Davidsen, Michael: *Selv mord i Danmark. Markant fald i selvmord, men stigende antal selvmordsforsøg. Hvorfor?* Statens Institut for Folkesundhed, 2006

Hufford, MR.: Alcohol and suicidal behaviour. *Clinical Psychology Review*; 21,2001,797-811

Hultén, A. and Wasserman, D.: Suicide among young people aged 10-29 in Sweden. *Scandinavian Journal of Social Medicine*, 20 (2), 1992, 65-72

Høg, V.; Isager, T. og Skovgaard, A.: Suicidaladfærd blandt børn – en deskriptiv undersøgelse. *Ugeskrift for Læger*, 164 (49):2002, 5790–5794

J

Jensen, Børge F. og Christiansen, Erik: Increasing Rates of Attempted Suicides among Young Females – a Generation Problem. 11th European Symposium on Suicide and Suicidal Behaviour. *Psychiatria Danubina*, 2006; Vol. 18. Suppl. 1, p. 56.

Jensen, Torben K. og Johansen, Tommy: Sundhedsfremme i teori og praksis. Forlaget Philosophia, 2000

Jessen, Gert; Andersen, Karin og Bille-Brahe, Unni. Selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt 15-24-årige i det danske uddannelsessystem, *Ugeskrift for Læger*, 1996. 5026-5029.

Jessen, Gert: Belysning af suicidal adfærd blandt døgnanbragte børn og unge i Fyns Amt. Nyhedsbrev 1. Center for Selvmordsforskning, 1997

K

Kerkhof, J.F.M.: Attempted Suicide: Patterns and Trends: I: Hawton, Keith and van Heeringen, Kees (Eds). *The International Handbook of Suicide and Attempted Suicide*. Chichester, UK, 2000, 49-64

Kerkhof, J.F.M. and Arensman, Ella: Pathways to suicide: The Epidemiology of the suicidal process. I: Understanding Suicidal Behaviour. *The Suicidal Process Approach to Research, Treatment and Prevention*. van Heeringen, Kees (ed.) *Clinical Psychology*. Chichester, UK, 2002, 15-39

Kjøller, M. and Helweg-Larsen, K.: Suicidal ideation and Suicide attempts among adult Danes. *Scandinavian Journal of Public Health*, 28, 2000, 54-61

Klinik for selvmordstruede børn og unge: Behandlingsforløb og opfølgingsrutiner for børn og unge med selvmordsforsøg, 2009

Klomek, AB.; Sourander, A.; Kumpulainen, K.; Piha, J.; Tamminen, T.; Moilanen, I.; Almqvist, F. and Gould, MS.: Childhood bullying as a risk for later depression and suicidal ideation among Finnish males. *Journal of Affective Disorders*, 109 (1-2). 2008, 47-55

Krøner, Gertrud; Sønderlund Kristensen, Kurt og Kvist, Jens.: Selvmord blandt børn og unge under 30 år. *Ugeskrift for Læger*, 150, 1988, 2956-2958

L

Larsen, Kim og Clausen, Bjørn: Kommunepakken. Forebyggelse af selvmordsadfærd hos børn og unge. Center for Selvmordsforskning, 2006

Lindhardt, Mogens: Etik og holdninger i selvmordsbehandling. I: Schiødt, Henrik (red.). *Synspunkter på selvmord - en debatbog*. Odense, Center for Selvmordsforskning, 1998, 197-212

Luukkonen, AH.; Räsänen, P.; Hakko, H. and Riala, K.: Bullying behaviour is related to suicide attempts but not to self-mutilation among psychiatric inpatient adolescents. *Psychopathology*, 42 (2),2009,131-8

M

Marttunen, MJ.; Henriksson, MM.; Aro, HM.; Heikkinen, ME.; Isometsä, ET. and Lönnqvist, JK.: Suicide among female adolescents: characteristics and comparison with males in the age group 13 to 22 years. *The Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34 (10), 1995, 1297-307

Marttunen, MJ.; Aro, HM.; Henriksson, MM. and Lönnqvist, JK.: Mental disorders in adolescent suicide. DSM-III-R axes I and II diagnoses in suicides among 13- to 19-year-olds- in Finland. *Archives of General Psychiatry*, 48 (9), 1991, 834-9

Marttunen, MJ.; Aro, HM. and Lönnqvist JK.: Precipitant stressors in adolescent suicide. *The Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32 (6), 1993, 1178-83

Marttunen, MJ.; Aro, HM.; Henriksson, MM. and Lönnqvist, JK.: Antisocial behaviour in adolescent suicide. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, Mar; 89(3), 1994, 167-73.

Mehlum, Lars: *Clinical Studies of Suicidal Behaviour in the Young With Special Reference to Personality Disorders*. Oslo, 1994

Møhl, Bo: At skære smerten bort – om cutting som drug. I: *Psyke & Logos*, 2005, 26, 98-117

N

Nrugham, L., Larsson, B. and Sund, AM.: Predictors of suicidal acts across adolescence: influences of familial, peer and individual factors. *Journal of Affective Disorders*, 109 (1-2), 2008, 35-45

Nygaard Christoffersen, Mogens: *Anbragte børns livsforløb*. København: Socialforskningsinstituttet, rapport 11, 1993

Nygaard Christoffersen, Mogens: A follow-up study of longterm effects of unemployment on children: loss of self-esteem and self-destructive behavior among adolescents. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, vol. 2, 1994, 212-220

Nygaard Christoffersen, Mogens: Opvækst med arbejdsløshed. København: Socialforskningsinstituttet, 1996

Nygaard Christoffersen, Mogens: Risikofaktorer i barndommen - en forløbs-undersøgelse særligt med henblik på forældres psykiske sygdomme. København, Socialforskningsinstituttet, 1999

Nørlev, J.; Davidsen, M.; Sundarem, V. and Kjøller, M.: Indicators associated with suicidal ideation and suicide attempts among 16-35-year old Danes: A national representative population survey. *Suicide and Life-Threatening Behaviour*, 35 (3), 2005, 291-308

O

Olsen, J. and Lajer, M.: Violent death and unemployment in two trade unions in Denmark. *Social Psychiatry*, vol. 14, 1979, 139-145

Otto, Ulf: Barns och ungdomars självmordshandlingar. En barn- och ungdomspsykiatrisk studie. Kristiansstad, 1971

P

Pelkonen, M.; Marttunen, M.; Pulkkinen, E.; Laipala, P. and Aro, H.: Characteristics of outpatient adolescents with suicidal tendencies. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 95 (2), 1997, 100-7

Povl Munk-Jørgensen og Tom G. Bolwig (red.): Når selvmordet truer – livet til debat; København, 2003

Q

Qin, Ping; Agerbo, Esben and Mortensen, Preben Bo: Suicide risk in relation to family history of completed suicide and psychiatric disorders: a nested case-control study based on longitudinal registers. *Lancet*, vol. 360, 2002, 1126-1130

Qin, Ping and Nordentoft, Merete: Suicide Risk in Relation to Psychiatric Hospitalization. *Archives of General Psychiatry*. Vol 62, 2005, 427-432

Qin, Ping; Mortensen, Preben Bo and Pedersen, Carsten Bøcker: Frequent Change of Residence and Risk of Attempted and Completed Suicide Among Children and Adolescents. *Archives of General Psychiatry*, vol. 66, (No 6) 2009, 628-632

R

Räsänen, P.; Lappalainen, J.; Marttunen, M.; Riala, K.; Hakko, H.; Ollinen, T.; Läksy, K.; Timonen, M.; Ilomäki, R.; Juutinen, J.; Karvonen, K.; Laukkanen, M and Luukkonen, AH.: Nicotine dependence is associated with suicide attempts and self-mutilation among adolescent females. In press.

Register for Selvmord. Center for Selvmordsforskning.

<http://www.selvmordsforskning.dk/Web/Site/Menu2/Registre/Selvmord>

Register for Selvmordsforsøg. Center for Selvmordsforskning.

<http://www.selvmordsforskning.dk/Web/Site/Menu2/Registre/Selvmordsfors%F8g>

Renberg, Ellinor Salander: Perspectives on the Suicide problem – from attitudes to completed suicide. Umeå, 1998

Renberg E.; Jacobsson, L. and Tungstrom, S.: 32 procent har självmordstanker någon gång i livet. *Läkartidningen*, 83 (28-29), 1986, 2460-62

Retterstøl, Nils.; Ekeland, H. and Hessø R.: Selvmord hos unge. Utviklingen i Norden. Et 7-årsmateriale fra Oslo. *Tidsskrift for Den Norske Lægeforening*, 105, 1985, 119-122.

Retterstøl, Nils: Selvmord. Oslo, 1990

Retterstøl, Nils: Hjelper selvmordsforebyggende tiltak? I: Suicidologi. Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging, Nr. 3, 2000, 6-8

Retterstøl, Nils; Ekeberg, Øivind og Mehlum, Lars: Selvmord - et personlig og samfunnsmessig problem. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2002

Retterstøl, N.; Gjertsen, F.; Ekeland, H. og Olving, J.H.: Selvmord blant unge i alderen 15-29 år i Oslo. *Tidsskrift For Den Norske Lægeforening*, årg. 113, 1993, 1969-1974

Roland, Erling: Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Educational Research*, Vol 44, 2002, 55-67

Rossow, Ingeborg and Wichström, Lars: Parasuicide and use of intoxicants among Norwegian adolescents, *Suicide & Life Threatening Behaviour*, vol. 24, 1994, 174-180.

Runeson, Bo S.: History of suicidal behaviour in the families of young suicides. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 1998, 497-501

Runeson, Bo S.: Psychoactive substance use disorder in youth suicide. *Alcohol*, 1990, 25 (5): 561-8

S

Selvordsforebyggelse i perspektiv. Konferencerapport fra national konference om selvordsforebyggelse. Indenrigs- og Sundhedsministeriet og Socialministeriet. Referencegruppen til forebyggelse af selvordsforsøg og selvord, 2004

Shneidman, Edwin S.: Definition of Suicide. Los Angeles, 1994

Sommer, Børge og Jensen, Britt: Selvord blandt børn og unge 1970-1985. Ugeskrift for Læger, 1987, 2100-2102

Spiseforstyrrelser. Andreasen, Jan og Christiansen, Eva (red.). København, 2000

Stenager, K. and Qin, P.: Individual and parental psychiatric history and risk for suicide among adolescents and young adults in Denmark. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 43. 2008, 920-926

Stengel, Erwin: Suicide and Attempted Suicide. Bristol 1965

Stephensen, Iben; Jensen, Børge; Christiansen, Erik og Zøllner, Lilian: Sårbare Livsfaser. Center for Selvordsforskning, 2009

Stephensen, Iben og Zøllner Lilian.: Selvordsadfærd og selvskade blandt etniske minoriteter. Rapport 1 del 2. Center for Selvordsforskning, 2008

Suicidal behaviour in Europe, WHO, 1998

Sundhed og sygelighed i Danmark 2000 og udviklingen siden 1987. Kjølner, Mette og Rasmussen, Niels Kr. (red.). Statens Institut for Folkesundhed, København, 2002

Sundhedsstyrelsen: Forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord i Danmark. Udvalget til udarbejdelse af forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg i Danmark. Sundhedsstyrelsen, 1998a

Sundhedsstyrelsen: Bilagsdel til forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord i Danmark. Udvalget til udarbejdelse af forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg i Danmark. Sundhedsstyrelsen, 1998b

Sundhedsstyrelsen: Spiseforstyrrelser. København, 1999

Sundhedsstyrelsens Landspatientregister, 2009

<http://www.folketinget.dk/samling/20081/Beslutningsforslag/B147/spm/2/svar/endeligt/20090623/702045.PDF>

Sørensen, J.; Mortensen, E.; Wang, A.; Juel, K.; Silverton, L. and Mednick, S.: Suicide and Mental illness in parents and risk of suicide in offspring. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2009, 495-498

T

Tuisku, V.; Pelkonen, M.; Kiviruusu, O.; Karlsson, L.; Ruuttu, T. and Marttunen, M.: Factors associated with deliberate self-harm behaviour among depressed adolescent outpatients. *Journal of Adolescents*. 2009, 166-177

Tuisku, V.; Pelkonen, M.; Karlsson, L.; Kiviruusu, O.; Holi, M.; Ruuttu, T.; Punamäki, PL. and Marttunen, M.: Suicidal ideation, deliberate self-harm behaviour and suicide attempts among adolescent outpatients with depressive mood disorders and comorbid axis I disorders. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 15(4), 2006,199-206

W

Weitoft, Gunilla; Hjern, Anders; Haglund, Bengt and Rosén, Mäns: Mortality, severe morbidity, and injury in children living with single parents in Sweden: a population-based study. *The Lancet*, Vol. 361, 2003, 289-295.

Wichstrøm, Lars: Predictors of Adolescent Suicide Attempts: A Nationally Representative Longitudinal Study of Norwegian Adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, vol. 39, 2000, 603-610

Y

Ystgaard, Mette; Reinholdt, Niels Peter; Husby; Jorulf og Melum, Lars: Villet egenskade blant ungdom. I: *Medicin og vitenskap. Tidsskrift For Den Norske Lægeforening*, årg. 123, 2003, 2241-2245

Z

Zøllner, Lilian: Selvskade og resiliens blandt etniske minoriteter. Rapport 1 del 1. Center for Selvmordsforskning, 2008

Zøllner, Lilian og Christiansen, Erik: Spiseforstyrrelser og selvmordsrisiko. Center for selvmordsforskning, 2006

Zøllner, Lilian og Jensen, Børge [I]: Sårbarhed og (Mis)trivsel blandt unge – i Folkeskolens ældste klasser, Center for Selvmordsforskning, 2009

Zøllner, Lilian og Jensen, Børge [II]: SAYLE – Saving Young Lives Everywhere, Center for Selvmordsforskning, udgives i 2009

Zøllner, Lilian: Unges (mis)trivsel, Center for Selvmordsforskning, 2002

Appendix

Tabel 1. Danske studier af unges selvskade og selvmordsadfærd

Forfattere	År	N	Metode	Aldersgruppe	Mulige forhold, som kan øge risikoen for selvskade og selvmordsadfærd
Ejdesgaard	Udgives i 2009	1733	Spørgeskema	14-30	Mistrivsel i skolen, i gang med erhversuddannelse, stofmisbrug, spiseforstyrrelser, 4+ Negative Life Events, 40+Weinburger
Stephensen et al.	2009	65	Spørgeskema	18-29	Personlige problemer, mentalt helbred, følelse af ensomhed, problemer med kæreste/partner/venner
Zøllner & Jensen	Udgives i 2009	3819	Spørgeskema	15-19	Boforhold, rygning, alkohol, spiseforstyrrelser, stoffer, negative sociale begivenheder, mobning
Zøllner & Jensen	2009	8502	Spørgeskema	15-16	Mobning, selvmordsadfærd i nærmeste familie
Sørensen et al.	2009	7177	Register	Ikke opgivet	Selvmondsadfærd i familien
Qin et al.	2009	4239	Register	11-17	Hyppige skift af bopæl
Stenager et al.	2008	4142	Register	9-35	Psykisk sygdom i familien, egen psykisk sygdom
Zøllner	2008	1277	Spørgeskema	15-16	Vestlig baggrund
Stephensen & Zøllner	2008	60	Spørgeskema	15-16	Vestlig baggrund
Zøllner & Christiansen	2006	1408	Register	11-35	Spiseforstyrrelser
Damsted et al.	2006	37	Spørgeskema og interview	12-17	Spiseforstyrrelser, Komorbiditet
Nørlev et al.	2005	3184	Spørgeskema og interview	16-35	Single, vold, seksuelt misbrugt, rygning, mentalt helbred, arbejdsløshed, dårligt helbred
Høg et al.	2002	126	Register	Under 15	Psykisk sygdom
Zøllner	2002	1000	Spørgeskema og stil	13-18	Isolation, ensomhed

Appendix

Qin et al.	2002	4.262	Registerundersøgelse	9-45	Selv mord i nærmeste familie
Agerbo et al.	2002	496	Registerundersøgelse	10-21	Selv mord i nærmeste familie, forældres tidlige død, indlæggelse
Kjøller & Helweg-Larsen	2000	1362	Spørgeskema og interview	1362	Arbejdsløshed, ugifte, skilsmisse
Sundhed-og sygelighedsundersøgelsen	2002	10.434	Personligt interview samt selvadministreret spørgeskema	16-80	Undersøgelsen er ikke tilendebragt
Nygaard Christoffersen	1999	867	Registerundersøgelse baseret på selvmordsforsøg, der udløser hospitalindlæggelse	14-26	Neurotiske lidelser hos forældre, forældres selvmord, vold, anbringelse uden for hjemmet
Jessen et al.	1996	3.042	Spørgeskema	15-24	Hyppighed af selvmordstanker, selvmordsforsøg og oplevelse af selvmord i familien
Nygaard Christoffersen	1993	1460	Interviewundersøgelse	25	Incest, omsorgssvigt, koncentrationsbesvær i skolen, ønske om at komme hjemmefra inden det 16. år, mobning
Krarup et al.	1988	56	Dødsattester, politirapporter, journaler	15-29	Dårlig uddannelse, psykiatrisk diagnose, selvmordsforsøg, arbejdsløshed
Sommer et al.	1987	391	Dødsårsagsregister	10-19	Psykiatrisk diagnose, alkoholmisbrug

Tabel 2. Norske, svenske og finske studier af unges selvskade og selvmordsadfærd

Forfattere	År	N	Metode	Aldersgruppe	Mulige forhold, som kan øge risikoen for selvskade og selvmordsadfærd
Grøholt et al.	2009	71	Register, interview	13-19	Depression, personlighedsforstyrrelse, angstlidelser, tidligere selvmordsforsøg
Luukkonen et al.	2009	508	Spørgeskema	12-17	Mobning
Tuisku et al.	2009	155	Spørgeskema, interview	13-19	Depression, angstlidelser
Räsänen et al.	2009	508	Spørgeskema	12-17	Rygning
Klomek et al.	2008	2348	Register, interview	Under 18	Mobning, depression
Nrugham et al.	2008	2464	Register	Under 15	Brudte hjem, depression, rygning
Grøholt et al.	2007	73	Spørgeskema, interview	Ikke opgivet	Belastninger i barndommen såsom skilsmisse, overgreb og alkoholmisbrug i familien. Egne psykiske lidelser, tidligere selvmordsforsøg.
Tuisku et al.	2006	218	Interview, spørgeskema	13-19	Psykiske lidelser, komorbiditet
Ystgaard et al.	2003	4060	Spørgeskema	15-16	Lavt selvværd, misbrug, konflikter med forældre
Weitoft	2003	986342	Register	5-17	At bo med én forældre
Roland	2002	2008	Spørgeskema	14	Mobning
Wichstrøm	2000	9676	Spørgeskema	12-20	At bo med én forældre, tidligere forsøg, alkoholmisbrug, lavt selvværd
Grøholt et al.	2000	92	Spørgeskema, interview	13-19	Depression, lavt selvværd
Heino	1999	16410	Spørgeskema	14-16	Mobning
Runeson	1998	58	Register	15-29	Selv mord i familien
Grøholt	1997	11315	Register	12-20	Psykiske lidelser
Pelkonen et	1997	260	Register	12-22	Psykiske lidelser, tidligere

al.					indlæggelse pga. psykisk sygdom
Marttunen et al.	1995	116	Register	13-22	Psykisk sygdom
Marttunen et al.	1994	53	Psykologisk autopsi	Ikke opgivet	Adskillelse fra forældre, forældres alkoholmisbrug, vold
Rossow et al.	1994	12000	Spørgeskema	13-20	Ensomhed, brug af rusmidler, anbragt uden for hjemmet
Marttunen et al.	1993	53	Register, psykologisk autopsi	13-19	Depression, alkoholmisbrug
Retterstøl	1993	148	Register	15-29	Selv mord i familien
Hultén et al.	1992	4624	Register	10-29	Ugifte, skilsmisse
Marttunen et al.	1991	53	Register, psykologisk autopsi	13-19	Psykiske lidelser, komorbiditet, alkoholmisbrug
Runeson	1990	58	Register	15-29	Psykiske lidelser, alkohol, komorbiditet

Tabel 3. ICD-10 diagnosesystemets koder for selvmord og selvmordsforsøgsmetoder og rank.

KODE	RANK	BESKRIVELSE
X60	21	Non-opioide analgetica, antipyretika og antirheumatica
X61	18	Psykofarmaka, antiepileptika, antiparkinsonsmidler
X62	19	Opioider og psykodysleptica (f.eks. cannabis, LSD, kokain)
X63	20	Midler virkende på autonome nervesystem
X64	22	Andre og uspecificerede medikamenter eller biologiske substanser
X65	25	Alkoholer
X66	14	Organiske opløsningsmidler og halogenderivater af hydrokarboner
X67	15	Andre gasser og dampe (f.eks. CO)
X68	16	Pesticider
X69	17	Andre og uspecificerede kemikalier eller gifte
X70	1	Hængning, strangulation og kvælning
X71	13	Drukning
X72	2	Håndskydevåben
X73	3	Større skydevåben
X74	4	Andet eller uspecificeret skydevåben
X75	5	Eksplorative stoffer
X76	9	Ild, flammer eller røg
X77	10	Skoldning eller brænding med hede dampe eller genstande
X78	11	Skarpe genstande
X79	12	Stumpe genstande
X80	8	Udspring fra højt sted
X81	6	Udspring foran kørende objekt
X82	7	Påkørsel
X83	23	Andre specificerede midler
X84	24	Uspecificeret